

בני דוד עלי

מכינה ישיבתית לצה"ל | ישיבה לבוגרי צבא | ישיבה גבוהה

ב' טבת תשע"א

-שכתוב-

בס"ד

פרשת ויגש- הירידה למצרים כמביאה ברכה לאומות העולם

המהר"ל, בספרו "גבורות ד'", מסביר שכאשר יוסף שולח לאביו עשרה חמורים בכוונתו לגרום לאביו להתייחס לעשרת השבטים כאל חמורים, שפעלו ללא דעת שהרי כמו שעיקר תפקידו של החמור הוא לשאת משא על גבו, כך השבטים נשאו על גבם את משא הגזירה האלוקית לרדת למצרים. "לא אתם שלחתם אותי הנה", יש כאן תוכנית אלוקית מכוונת. "עשרה חמורים נושאים מטוב מצרים". מהו "טוב מצרים"?- לפי המדרש יוסף שלח ליעקב גריסין של פול, טוחנים צריך בריחיים. אנו הולכים לקראת תקופה שישברו אותנו, ויגרסו אותנו אך גם זה חלק מן התוכנית האלוקית "כאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ". הוא שלח לו גם "יין ישן שדעת זקנים נוחה הימנו"-יין ישן- עולם נסתר סודי שקשור לדעת של הזקנים- זו הגזירה הישנה והקדמונית של אברהם אבינו, כמו שחז"ל אומרים על הפסוק "וישלחהו מעמק חברון", מעצתו העמוקה של הצדיק.

גלות מצרים הינה תוכנית אלוקית מסודרת מראש, המתחילה בפרשת השבוע שלנו, משבעים הנפש שירדו מצרימה. יש בירידה למצרים שתי מטרות: מצד אחד, מטרה כלפיה פנים- מטרה של משהו שבנו מתפתח לטובה, ע"י המכירה, ע"י התגלגלות לגלות, ע"י העבודה הקשה. אבל יש גם משהו כלל אנושי שאמור להתפתח לטובה ע"י ירידתנו למצרים, שבעים נפש רמז לשבעים אומות העולם, אומות העולם זקוקים לישראל, אנו מאחדים בקרבנו את כל שבעים הבחינות, אנו אלו שעל ידם הצורה של האנושות כולה תצא לאור. כמו שיוסף עצמו התגלגל בין ישמעאלים, מדינים ומצרים, כך גם אנו נבוא במגע עם אומות העולם כדי להביא להם ברכה.

כיצד נביא ברכה? למה הירידה למצרים היא הדרך להביא ברכה לאומות העולם? מה יש בשיעבוד ובגלות שדווקא כך, לא רק אנו נתקדם, אלא האנושות תתקדם-שבעים נפש?

לפי הגמרא במס' נדרים: יש כמה סיבות למה גלו ישראל למצרים, שלוש דעות של אמוראים, הסוברות שגלות מצרים נעשתה, בתור עונש, או תיקון, והתמודדות עם חטאו של אברהם אבינו. איזה חטא? לדעת ר' יוחנן- כאשר אברהם ניצח את ארבעת המלכים ושיחרר את מלך סדום ועמו, מגיע אליו מלך סדום ואומר לו "תן לי הנפש והרכוש קח לך" ואברהם אומר שהוא לא רוצה שום דבר. טוען ר' יוחנן שאברהם היה צריך לומר תן לי הנפש והרכוש קח לך, אברהם היה יכול לנצל באותו רגע את רוממות קרנו את המעמד האדיר שזכה לו ולעשות נפשות, לקחת את כל האוכלוסיה הנוראה וחטאה הזאת תחתיו. כולם רואים ב

משיח ומושיע וכעת הוא יכול לתקן את סדום ולהחזיר אותם בתשובה. העובדה שבפרשת וירא ה' נאלץ להפוך את סדום, יכלה להמנע. כי אברהם היה יכול להחזיר בתשובה את כולם. החמצת אברהם לא להשכיל להביא גרים תחת כנפי השכינה. זוהי החמצה היסטורית של אברהם אבינו בהשפעה על הרשע של אומות העולם, על המקומות הכי קשים. לו היה משנה את סדום- זה היה מכה גלים בכל העולם. אם הם היו הופכים לצדיקים, כל ההיסטוריה היתה נראית אחרת, החמצה ענקית.

אנו לא באים לדון את אברהם, אנו באים לומר שבראיה האלוקית נדרשת פה תשובה תיקון והארה על האכפתיות והאחריות על תשובת העולם כולו. העובדה שאברהם לא ניצל את ההזדמנות עלולה להחליש את היוזמה שלנו להחזיר את כל האנושות בתשובה לקדושה וטהרה. על עם ישראל נאמר "ונברכו בך כל משפחות האדמה"- זה צריך להיות בוער לנו בעצמות איך לרכך קצת את הרשע והנמיכות של אומות העולם, לכן דווקא זרעו של אברהם צריך להיפגש עם החוויה המאוד קשה, החוויה הנוראית של עבדות מצרים, גלות קשה מאוד. לא רק שנהיה בעבדות אלא נהיה בשיעבוד ועינוי. כשאנו נפגשים עם הרשע הנוראי הזה, של מצרים, עם היותם שונאים וצוררים, אנו נפגשים בצורה בלתי אמצעית עם אנושות שאין עליה השפעה של תורה, מה קורה לאנושות ללא ההשפעה של ישראל, מה קורה אם לא מחזירים את אה"ע בתשובה. אומר המהר"ל שעבדות מצרים ביררה לנו את התוצאות הכואבות של היעדר התקדמות באוה"ע. אם לא החזרת בתשובה את סדום- אז סדום תציק לו, הם יעבידו אותך בפרך ויענו אותך. כל כך הרבה עוול היה במצרים, כל כך הרבה תיאורים קשים. תראה מה קורה שישראל לא מנסה לעשות שינויים באנושות. יוסף מראה לנו את מה ראוי שיהיה. יוסף- כולו טהרה וצדקות מושל ביצרו, כולו נבדל מטומאת מצרים מן הזימה "מבשר חמורים בשרם", דווקא הוא משפיע על כל מצרים, הם הולכים אחריו שבי ומקבלים את כל ההוראות שלו. כשהעולם הרוחני אומר את אמירתו הוא מביא איתו הרבה ברכה. יוסף אומר תמיד את שם ה' וכולם רואים שהברכה היא בגלל שם ה'. הוא מלא טהרה וצדקות וכל הופעתו היא הופעת שם ה', עד כדי כך שפרשתנו, לפי המדרש- באים המצרים לפרעה ואומרים שיוסף אמר לכולם לעשות ברית מילה ופרעה אומר להם לעשות. יוסף שומר על עצמו, הוא מבליט את הזהות הישראלית שלו, ולא בוש- "עברי אנוכי", יש לו אחריות לומר את שם ה' ולתקן עולם במלכות שדי, ליזום רעיונות לדחוף ולקדם. וכשיקום דור שלא ידע את יוסף- תבוא אנטישמיות, שמטרתה לגרום לנו להבין כמה האנושיות אבודה ומושחתת בלי האמירה של ישראל. הקב"ה מביא לנו תמיד את השפלים שבאומות כדי שנדע כמה אנו צריכים להתפלל על תיקון עולם, כמה עלינו להתאמץ להכניס כמה שיותר אנשים תחת כנפי השכינה.

מצד שני יש לשיעבוד הזה תפקיד לא רק מול אומות העולם אלא גם על מנת להדגיש את הייחוד שלנו. לפי דעה אחרת, דעת ר' אבהו הסיבה לגלות במצרים נעוצה בכך שאברהם עשה אנגריה בתלמידי חכמים. אברהם לקח את תלמידיו למבצע צבאי לשחרר את ארבעת המלכים, אין זו מלחמת מצווה המצריכה ביטול תורה, זאת היתה פעולה הומאנית, מאוד יפה

אך תלמידי חכמים צריכים ללמוד תורה. לכן נענשו בניו להשתעבד במצריים. תלמיד חכם, למה אסור שהוא יהיה באנגריה במשימות ארציות? כי ת"ח תפקידו לחדד כל הזמן את מעלת הרוח, את מעלת הקודש. העולם הרוחני הוא עולם עדין, ואסור שייתפס שהעולם הרוחני כל ערכו הוא בגלל שהוא משרת ועוזר לעולם החומרי. זו טעות שיכולה לקרות מהר מאוד, בחורי ישיבה הם אידיאליסטים שיבואו לכל משימה, זה טוב שהם לומדים תורה כי הם באים לשרת את צרכי החברה. זאת טעות בתפיסה כשעולם הרוחני נמדד לפי התועלת שהוא מביא לעולם החומרי. וודאי שיוצאים חברה טובים אך אסור להתבלבל, עולם הרוח זה עולם שעומד בפני עצמו ולא רק מצד התועלת המעשית שיוצאת מן הקודש, אלא מצד עצמי, כשהקודש הוא ערך מוחלט, מרים את כל האנושות אליו. אסור שת"ח יהיו שייכים לאנגריה, כי זה עלול לשבש את כל הבנת התפקיד העתידי של עם ישראל. זה נכון שעם ישראל צריך להביא ברכה לעולם, אך הוא לא נמדד על פי זה. לא יש בעם ישראל עניין לבנות בונה את עולמו הרוחני לנעמיד רף הרחק למעלה. יש עניין עצמי בכך שישראל מעלים בקודש, "עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב", צורה עצמית שמגדילה את עצמה ללא תלות בשאלת ההשלכות, חץ שלוח למרומים. כשאברהם משעבד את חניכיו, זה עלול להתפרש כאמירה שעם ישראל הוא הפרוייקטור העולמי, השרתים של המין האנושי, מזל שיש את עם ישראל שבכל בעיה הם יעזרו. לכן אנו גולים למצרים, "גר יהיה זרעך". ת"ח אומר המהר"ל הם גרים בעולם הזה [לכן גם בברכת על הצדיקים אנו אומרים "על גרי הצדק"] ת"ח ראוי להיות לו בבחינת גר, הוא לא שייך לגמרי לעניינים, תמיד יש לו איזו זרות, והוא לא מבין את הראש של העולם החומרי, הוא קצת מנותק. ת"ח הוא בבחינת גר, הוא שייך לעולם הרוח ולא מבין את ענייני עולם החומר, זה זר לו. ואנו עם ישראל חווים חויית גרות קשה, הרבה שנים אנו נהיה זרים, זרים לאומה המצרית, כדי לחדד לנו שאנחנו גרים יחסית לעולם הזה, לא נבין ממש את אומות העולם, יש בחינה שאנו לבדד, שאנו ת"ח שאנו לא עד הסוף פרגמטים, אנו מדברים על דבר אחד ואומות העולם על דבר אחר.

אנו נדרשים לשני צדדים- גם להבליט את היחוד שלנו, וגם את המפגש שלנו עם אומות העולם. פרשתנו מראה לנו את שני הצדדים האלו ביוסף, מצד אחד מביא ברכה, מצד שני הוא תמיד נבדל, הוא בעולם אחר. אנו עם ישראל בעקבות יוסף נחוה שתי חוויות קשות- של גרות ושל עינוי. להיות בניו של אברהם זה לדאוג למין האנושי ולראות מה קורה אם לא מחזירים אותם בתשובה ומצד שני לא למדוד את הזהות שלנו לפי מה שאנו מועילים. הכרח שתהיה גלות מצרים, השגחה גדולה היתה שירידתנו למצרים תהיה קודם כל ע"י יוסף להראות לנו אדם שחי את האידיאל הזה, כל זה תכנון אלוקי ארוך ועומק שיוצא לאור ע"י עשרה חמורים שנושאים טוב מצרים, תכנון של יין סודי נסתר. "יין ישן" בגמטריא ארבע מאות ושלושים כמו שנאמר שמושב בני"י הוא ארבע מאות שלושים שנה. תכנון סודי.